

การพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบล

ตามหลักประชาธิปไตย : ทฤษฎีฐานราก

A Development of Sustainable Tourism of Sub-district Administrative Organization Based on Civil State Principle : Grounded Theory

เศรษฐพงษ์ ปุจฉาการ,

กนก พานทอง และ ปริญญา เรืองทิพย์

มหาวิทยาลัยบูรพา

Setthapong Putchakan,

Kanok Panthong and Parinya Ruengthip

Burapha University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: kanok1459@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพทฤษฎีฐานราก เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์เอกสาร จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 15 คน โดยเลือกกลุ่มแบบเจาะจง จำนวน 4 กลุ่ม คือ 1) องค์การบริหารส่วนตำบล 2) ผู้นำชุมชน ประชาชน วัด องค์การพัฒนาเอกชน และองค์กรสาธารณะประโยชน์ 3) นักวิชาการจากสถาบันการศึกษาและมหาวิทยาลัย และ 4) องค์กรการสื่อสารและสื่อมวลชน ผลการวิจัยพบว่า ทฤษฎีฐานรากของการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย ปรากฏการณ์หลัก คือ กระบวนการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การกำหนดความต้องการร่วมกัน การสร้างทีมและตั้งเป้าหมายร่วมกัน การร่วมคิด ร่วมสร้าง ตัดสินใจร่วมกัน การพัฒนาความรู้คู่ขนานทำงานร่วมกัน และการสรุปบทเรียนและขยายผล เงื่อนไขเชิงสาเหตุ คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เงื่อนไขเชิงบริบท คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย เงื่อนไขเชิงสอดแทรก คือ วัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งส่งผลให้เกิดยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้ในพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาศักยภาพชุมชนอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาคุณภาพการสื่อสารด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และพัฒนาศักยภาพบุคลากรในชุมชน โดยผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้น คือ การท่องเที่ยวย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

* วันที่รับบทความ : 23 กุมภาพันธ์ 2566; วันที่แก้ไขบทความ 23 มีนาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ : 8 เมษายน 2566

Received: February 23, 2023; Revised: March 23, 2022; Accepted: April 8, 2023

คำสำคัญ: รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน; ทฤษฎีฐานราก; หลักประชากรรัฐ

Abstracts

This research aimed to develop the grounded theory of sustainable tourism development of Bang Kachao, Phra Pradaeng District Samut Prakan Province. This was qualitative research with grounded theory. Data were collected from the in-depth interview, focus group, participatory observation, and document analysis. The 15 key informants who were selected with the purposive sampling were from five different groups: sub-district administrative organizations, leaders of communities, temples, non-government organizations (NGOs), public benefit organizations (PBOs), scholars from educational institutes and universities, and communication organizations and mass media. Findings illustrated that: The components of the grounded theory of sustainable tourism development of Bang Kachao, Phra Pradaeng District Samut Prakan Province were the primary phenomenon, which was the process of sustainable tourism development of Bang Kachao, Phra Pradaeng District Samut Prakan Province consisting of five steps: requirement determination, team-building and goal setup, creation and decision-making, parallel knowledge development, and lesson summary and result extension, which required the cooperation of all, causal condition which was the influential factors affecting the sustainable tourism development process, contextual condition which was the participation of community and networks, interventional condition which was the community culture leading to the applicable strategy for developing sustainable tourism that involved the participatory development of community potential, tourism innovation development, and individual potential development, that would finally result in the sustainable tourism of Bang Kachao, Phra Pradaeng District Samut Prakan Province.

Keywords: Sustainable tourism; Grounded theory; Civil State Principal

บทนำ

การท่องเที่ยวถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยในแง่เศรษฐกิจนั้นการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ ซึ่งจะช่วยในการปรับลดดุลการชำระเงินของประเทศและสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้การส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้นโดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นจะก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งนำมาสู่การจ้างงานและการสร้างอาชีพก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่น ทั้งในภาคการท่องเที่ยวโดยตรงและการจ้างงานในภาคอื่นๆ มากขึ้น ซึ่งในภาพรวมแล้วจะนำไปสู่การสร้างเสริมความเจริญเติบโตและความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ในขณะที่ในแง่ทางสังคมนั้นการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะทำให้เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว ยกย่องคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ให้ดีขึ้น รวมทั้งช่วยปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนมีความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน อันจะนำมาซึ่งการอนุรักษ์ฟื้นฟูและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีจิตสำนึก นอกจากนี้การเดินทางท่องเที่ยวยังเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้แก่นักท่องเที่ยวได้นำความรู้และ

ประสบการณ์จากการเดินทางมาปรับใช้ในการพัฒนาชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญและเป็นตัวขับเคลื่อนในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก (เฉลิมพล จตุพร, 2564 : 1) ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน ประชาชนมีอาชีพและเกิดการจ้างงาน ตลอดจนเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าของบ้านและผู้มาเยือน อีกทั้งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สนับสนุนให้มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย

ดังนั้นนโยบายการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นและตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พุทธศักราช 2537 กำหนดให้ องค์การบริหารส่วนตำบลมีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบล อาจจัดทำกิจการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีเรื่องการท่องเที่ยวด้วย (มาตรา 68 (12)) บัญญัติเพิ่มโดยพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 3 พุทธศักราช 2542) และตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 มาตรา 16 ให้เทศบาลเมืองพัทยาและองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งได้กำหนดให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน เห็นได้ว่าจากพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนในท้องถิ่น บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรมีกำหนดจัดทำแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงด้วยเพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเป็นไปตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของคณะกรรมการแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งควรมีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในด้านการสำรวจ จัดทำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว และการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558 : 21)

จากความสำคัญและบทบาทการท่องเที่ยว นโยบายรัฐบาล ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบล ปัจจุบันมีหน้าที่ในการส่งเสริมการพัฒนาในด้านต่าง ๆ รวมถึงบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นบทบาทหนึ่งท้องถิ่นการบริหารส่วนตำบล สามารถถึงความได้ เปรียบของทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือในชุมชนมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่ม เป็นแหล่งสร้างรายได้ของประชาชนในท้องถิ่นได้ ถึงแม้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบล จะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่นได้เป็น

กอบเป็นก้าก็จริง แต่การริเริ่มและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าอย่างเป็นพลวัต และมีความยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนการดำรงรักษาจุดขายหรือระดับประคองกิจการ การท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดอย่างต่อเนื่องนั้น เป็นประเด็นปัญหาสำคัญหรือ เป็นโจทย์ใหญ่ในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้ง ๆ ที่มีความได้เปรียบของทุนทางทรัพยากร ธรรมชาติหรือมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เหนือกว่าองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ปรากฏว่าส่วนใหญ่งานวิจัยจะมีลักษณะของการวิเคราะห์ทางด้านเชิงปริมาณ เป็นส่วนมาก อีกทั้งยังไม่พบนักวิจัยในประเทศคนใดได้ศึกษากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดย องค์การบริหารส่วนตำบลของไทย พบแต่เพียงการศึกษาในต่างประเทศที่ผ่านมาแต่ไม่มากนัก ส่วนใหญ่มี ลักษณะวิธีการศึกษาโดยการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพผสมผสานกัน และมีลักษณะที่ไม่มุ่งเน้นใน องค์การที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมากนัก ซึ่งยังไม่สามารถอธิบายให้เห็นเป็นกระบวนการรูปแบบ กระบวนการในบริบทสังคมไทยได้ ดังนั้นการศึกษากกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การ บริหารส่วนตำบล จึงเป็นการศึกษาที่มีความโดดเด่น เป็นการศึกษาจากพื้นฐานหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ที่ อยู่ใกล้ชิดพื้นที่มากที่สุดและวิเคราะห์จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในสภาพจริง

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ปัจจุบันยังมีผู้ให้ความสนใจศึกษากกระบวนการด้านการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืนของหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลต่าง ๆ ไม่มากนัก ซึ่ง งานวิจัยที่ผ่านมายังไม่เคยศึกษาเจาะลึกไปยังผลกระทบ เงื่อนไขกระบวนการ การมีส่วนร่วมและการ เปลี่ยนแปลงอย่างจริงจัง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษากกระบวนการพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การ บริหารส่วนตำบล เพื่อต้องการศึกษาถึงแบบกระบวนการในอดีตที่ผ่านมาเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนในบริบทของ สังคมไทย อีกทั้งศึกษาผลกระทบและวิธีการจัดการ โดยเลือกพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มี การดำเนินการด้านการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่หลายพื้นที่ โดยจะเน้นพื้นที่หลักทางการ ท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มองค์กรและเครือข่ายภาคประชาชนที่มีความตื่นตัวและมีการพัฒนา เครือข่ายการทำงานร่วมกันในหลายด้าน และจากข้อมูลการลงพื้นที่สำรวจ ผู้วิจัยได้เลือกองค์การบริหารส่วน ตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นพื้นที่ตัวแทนในการศึกษา เนื่องจากมีความ พร้อมในศักยภาพ ด้านต่าง ๆ จึงเป็นกรณีตัวอย่างที่ดีในการศึกษากกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจะเป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทยที่ต้องการความรู้ในด้านกระบวนการพัฒนาการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศและการพัฒนาความรู้ขององค์การบริหารส่วน ตำบลอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักปรัชญา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research methodology) แบบทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) ได้รับอนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ของวิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญามหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่ 006/2563 โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) และการวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis)

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (Patton, 1990 : 169-183) ประกอบด้วย

- 1.1 องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 คน
- 1.2 ผู้นำชุมชน ประชาชน วัด องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรสาธารณะประโยชน์ จำนวน 7 คน
- 1.3 นักวิชาการจากสถาบันการศึกษาและมหาวิทยาลัย จำนวน 3 คน
- 1.4 องค์กรการสื่อสารและสื่อมวลชน จำนวน 2 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แนวการสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นจะมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดซึ่งมีความสอดคล้องกับคำถามการวิจัย และวัตถุประสงค์ของการวิจัย มุ่งเน้นที่ความตรงประเด็น เพื่อให้ได้คำตอบที่ครบถ้วนโดยใช้เทคนิควิธีการระดมสมองและหลาย ๆ ครั้งในการการสัมภาษณ์ ซึ่งจะได้ข้อมูลสำคัญที่จะสามารถอธิบายรูปแบบการการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักปรัชญา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

- 3.1 การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 3.2 การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) โดยเข้าพื้นที่จริงไปฝังตัวอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลโดยคำนึงถึงการพิทักษ์สิทธิ์ และบริบททางชุมชนสังคมของผู้เข้าร่วมวิจัย 15 คน โดยการบันทึกข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

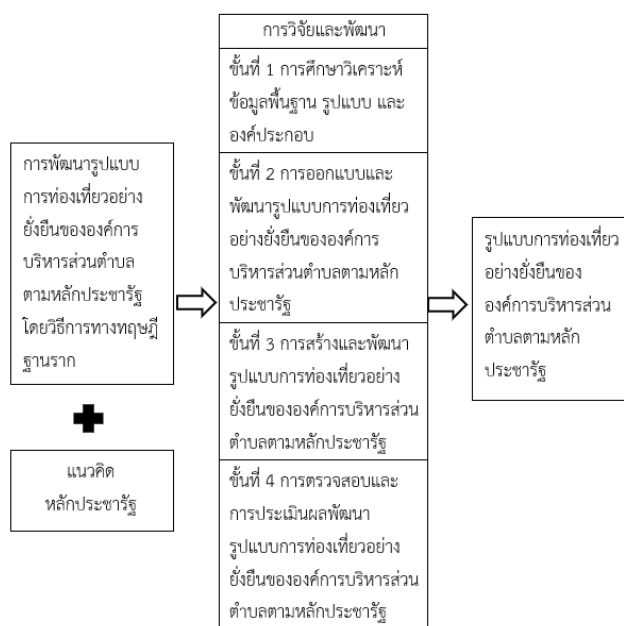
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น ส่วน คือ 2

4.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญและการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

4.2 จัดแยกหมวดหมู่ จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ดังนี้ การให้รหัสแบบเปิด (Open-Coding) การให้รหัสตามแนวคิดที่สัมพันธ์กัน (Axial-Coding) และการให้รหัสแบบคัดสรร (Selective-Coding)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยต้องการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักปรัชญา โดยการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Patterns of Sustainable Tourism Development) ในองค์ประกอบด้านรูปแบบลักษณะองค์ประกอบ กลไกการทำงาน ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง กระบวนการ และวิธีการปฏิบัติของหน่วยงาน ผู้เกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆ ของแผนการพัฒนากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบล มาผนวกกับหลักปรัชญา (Civil state policy) เพื่อให้ที่ภาคประชาชน ภาคธุรกิจ หรือภาครัฐ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น สังคม และประเทศ โดยให้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง และต่อเนื่องในทุกระดับ การดำเนินงานของภาครัฐ มีความสุจริต โปร่งใส ถูกต้อง มีประสิทธิผล คุณภาพ และประสิทธิภาพ รวมถึงการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและเพียงพอ และทุกส่วนของสังคม โดยใช้การศึกษาทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Study) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กัน ใช้การเปรียบเทียบจำแนกข้อมูลอย่างเป็นระบบ หาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด เหล่านั้นเพื่อกำหนดรหัสและเปรียบเทียบ ตรวจสอบความเหมาะสม ความถูกต้อง เพื่อนำเสนอเป็นทฤษฎีบูรณาการเข้ากับข้อมูลจริงในเหตุการณ์ กิจกรรม การกระทำ หรือการมีปฏิสัมพันธ์ในประเด็นการศึกษา แล้วนำผลที่ได้นั้นมาเป็นหลักการของการรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักปรัชญา ดังแสดงตามแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักพระราชบัญญัติ พยุภูธร ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

จากการศึกษาพบว่า

1. รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นปรากฏการณ์ที่อธิบายความเชื่อมโยงระหว่างปรากฏการณ์หลัก คือ กระบวนการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ การกำหนดความต้องการร่วมกัน การสร้างทีมและตั้งเป้าหมายร่วมกัน การร่วมคิด ร่วมสร้าง ตัดสินใจร่วมกัน การพัฒนาความรู้คู่ขนานทำงานร่วมกัน และการสรุปบทเรียนและขยายผล เงื่อนไขเชิงสาเหตุ คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เงื่อนไขเชิงบริบท คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย เงื่อนไขเชิงสอดแทรก คือ วัฒนธรรมของชุมชน ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ คือ การพัฒนาศักยภาพชุมชนอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาคุณภาพการสื่อสารด้านการท่องเที่ยว

ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในชุมชน และผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้น คือ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย

- 1) นโยบายภาครัฐ แนวคิดประชารัฐ และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. 2564 - 2565)
- 2) ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ คณะกรรมการชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มและทำหน้าที่ตามบทบาทภารกิจที่ได้รับมอบหมาย มีข้อตกลงและกติกาในการบริหารจัดการชมรมที่ชัดเจน การบริหารจัดการบัญชีและการเงินของชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ การรับและกระจายผลประโยชน์ ต้องมีข้อตกลงในการรับและการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึงเป็นธรรม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการประชุมกลุ่มกันอย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาสินค้าบริการทางการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและมาตรฐาน เช่น มีมาตรฐานด้านความปลอดภัย การให้บริการนำเสนอประสบการณ์การท่องเที่ยวที่สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว
- 3) แนวโน้มการท่องเที่ยวหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คือ นักท่องเที่ยวกลุ่มตลาดคุณภาพ กระแสและแนวโน้มการท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวจะหลีกเลี่ยงที่จะไปในแหล่งท่องเที่ยวหลัก หรือที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่จะค้นหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ และใส่ใจในเรื่องสุขภาพอนามัยเป็นสิ่งที่สำคัญ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจะเป็นที่นิยม การท่องเที่ยวในประเทศกลายเป็นตัวเลือกแรก การท่องเที่ยวใกล้ๆ สั้นๆ ขับรถไป และการท่องเที่ยวที่ Unseen นักท่องเที่ยวไม่พลุกพล่าน นักท่องเที่ยวนิยมเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวกลางแจ้ง นิยมหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ และนักท่องเที่ยวจำนวนไม่มาก
- 4) ความพร้อมของชุมชน โดยชุมชนควรมีกระบวนการทำงาน คือ ให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวให้ชุมชนในการพิจารณาทั้งด้านบวกและลบของการท่องเที่ยว สร้างการมีส่วนร่วม ศึกษาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน โดยการทำงานร่วมกับชาวบ้านเพื่อศึกษาในหัวข้อการสำรวจทางกายภาพ ทำแผนที่รอบนอก วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ร่วมกันพัฒนาศักยภาพและแก้ไขจุดอ่อน วางรูปแบบการบริหารจัดการ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รับรู้และช่วยให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ ทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ประเมินผล และพัฒนาองค์กร การฝึกอบรม
- 5) มาตรฐานด้านการท่องเที่ยว คือ เกณฑ์ของสภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก (GSTC) และการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism)
- 6) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ประกอบด้วย ระบบอินเทอร์เน็ต รูปแบบของเว็บไซต์ท่องเที่ยว และ Weblog

2. กระบวนการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วยแบบแผน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดความต้องการร่วมกัน 2) การเริ่มต้นของนโยบาย 3) ใช้เครือข่ายหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชน 4) สำรวจปัญหาและความต้องการร่วมกันในการแก้ปัญหา และ 5) สำรวจประเด็นปัญหาการส่งเสริมจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบล

โดยปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการศึกษา คือ การบริหารจัดการแบบ “ต่างคนต่างทำ” แหล่งท่องเที่ยว/ กิจกรรมการท่องเที่ยวบางชนิดไม่คำนึงความเหมาะสม หรือผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว มุ่งแต่ผลประโยชน์หรือด้วยความรู้ เท่าไม่ถึงการณ์ จนทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว การบริการที่ไม่มีมาตรฐาน นักท่องเที่ยวขาดความเข้าใจจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการรักษาทรัพยากร และการขาดความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของคนชุมชนในแหล่ง

การสร้างทีมและการตั้งเป้าหมายร่วมกัน ประกอบด้วยแนวคิดย่อย 3 ส่วน คือ

1) การสร้างทีมโครงสร้างเครือข่ายและกระตุ้นกระบวนการปรึกษาหารือ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบภาควิชาการ ได้แก่ การใช้กระบวนการจัดการความรู้ ใช้ปัญญาในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน องค์ประกอบภาคประชาสังคม ได้แก่ การขับเคลื่อนของทุกภาคีในสังคม กระบวนการมีส่วนร่วมทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคม ในลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ องค์ประกอบภาครัฐ

2) การทบทวนประเด็นปัญหาและสถานการณ์ร่วมกัน การทบทวนประเด็นปัญหา การจัดกระบวนการในการทบทวนสถานการณ์ โดยใช้การประชุมร่วมกันของเครือข่าย และใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วม โดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมเสนอข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยว การทบทวนทุนในพื้นที่ นโยบายและแนวทางการทำงานของ แต่ละฝ่าย การนำทุนทางสังคมภายในพื้นที่มาเป็นฐานการทำงาน เป็นการใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งและบูรณาการงานของแต่ละฝ่าย ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำตลอดวงจรการท่องเที่ยว

3) การกำหนดเป้าหมายร่วมของเครือข่ายพื้นที่ชุมชน การกำหนดเป้าหมายร่วมของเครือข่ายที่ตอบสนองต่อปัญหาในบริบทของพื้นที่ การมองประเด็นปัญหาในบริบทของพื้นที่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ การสร้างเป้าหมายร่วมของเครือข่ายที่สอดคล้องกับเป้าหมายของแต่ละกลุ่มองค์กรและ เสริมการทำงานซึ่งกันและกัน

การร่วมคิด ร่วมสร้าง ตัดสินใจร่วมกัน ประกอบด้วยแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ

1) การกำหนดนโยบายของหน่วยงาน องค์การบริหารส่วนตำบลและภาคีเครือข่าย และข้อเสนอจากพื้นที่ชุมชน ใช้หน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นตัวตั้ง โดยการรวมพื้นที่ชุมชนแต่ละแห่งเข้าด้วยกันเป็นเครือข่ายระดับตำบลในแนวราบ ทุกฝ่ายมีฐานะที่เท่าเทียมกัน

2) พิจารณาประเด็นปัญหาสถานการณ์ ชุดข้อมูลความรู้และข้อเสนอจากพื้นที่ชุมชน เป็นข้อมูลพื้นฐานในการตัดสินใจ กลไกประสานงานเป็นตัวกระตุ้นกระบวนการ ผลที่ได้จากการปรึกษาหารือในพื้นที่ชุมชน เครือข่ายซึ่งจะมีข้อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งไม่สามารถดำเนินการได้เองในพื้นที่ชุมชน คณะทำงานจะดำเนินการรวบรวมข้อเสนอจากทุกพื้นที่ จัดกลุ่มประเด็นทั้งในเชิงปัญหาและเชิงกลไกการแก้ปัญหา และสังเคราะห์ร่วมกับสถานการณ์ปัญหา และข้อมูลความรู้ที่มีอยู่ เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่จะนำเสนอต่อการประชุมเครือข่ายระดับจังหวัด กลไกประสานงานเป็นตัวกระตุ้นกระบวนการการมีส่วนร่วมของเครือข่าย

3) การปรึกษาหารือของหน่วยงาน องค์การบริหารส่วนตำบล สร้างความตระหนักถึงปัญหาร่วม การกำหนดเป้าหมายร่วมกันของเครือข่าย โดยมีเป้าหมายเชิงผลลัพธ์เป็นเป้าหมายที่ใช้การมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือหรือวิธีการที่จะจัดการให้เกิดระบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมประสานทรัพยากรต่างๆ ในชุมชน โดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง และเป้าหมายเชิงการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเน้นการออกแบบ “กระบวนการ” ต่าง ๆ โดยเปิดให้ประชาชนก้าวเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะอย่างเต็มรูปแบบ

4) การตัดสินใจร่วมกันเพื่อให้เกิดการยอมรับของทุกฝ่าย ในกระบวนการนโยบายสาธารณะที่ต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วมในการนำนโยบายไปปฏิบัติด้วยนั้น การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้เข้ามาร่วมกันตัดสินใจกำหนดประเด็นร่วมของเครือข่ายที่จะขับเคลื่อนร่วมกันนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น

5) เป้าหมายและนโยบายของหน่วยงาน องค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชน คือ ความตระหนักถึงปัญหาร่วม หรือประเด็นร่วมของชุมชน เป้าหมายร่วมของชุมชน กระบวนการทำงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีองค์ประกอบเป้าหมายคือ ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอก และสภาพปัญหาชุมชน ตลอดจนมองแนวทางแก้ไขปัญหได้แบบชัดเจน การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรภายในชุมชน การพิจารณาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หรือของดีในชุมชนเพื่อจัดปรับเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวให้สอดคล้องต่อชุมชน ความพร้อมของผู้ที่สนใจจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยว การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ประสบการณ์ทักษะในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ต้องบูรณาการความต้องการความพลีตพลีต ความตื่นตัวและการเรียนรู้ ให้เป็นโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่

การพัฒนาความรู้คู่ขนานทำงานร่วมกัน ควรต้องมีหลักการร่วมกัน คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมทั้งการคิดร่วม วางแผนร่วม ทำกิจกรรมร่วม ติดตามประเมินผลร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกันและรับประโยชน์ร่วมกัน ชุมชนต้องการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นชมรม เป็นองค์กร หรือจะเป็นองค์กรชุมชนเดิมที่มีอยู่แล้ว รูปแบบ เนื้อหา กิจกรรมของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกัน ความเป็นธรรม มีกฎกติกาที่เห็นร่วมจากชุมชน สำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และสามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้ ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชน ชาวบ้าน ทั่วไปและนักท่องเที่ยว ควรมีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะต้องมีมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชนด้วย รายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว มีส่วนไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสีงแวดล้อม การท่องเที่ยวจะไม่ใช่อำชีพหลักของชุมชน และชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนเองไว้ได้ องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และพร้อมจะหยุดเมื่อเกินความสามารถในการจัดการ

สรุปบทเรียนและขยายผล สามารถอธิบายรายละเอียดของแนวคิดย่อยแต่ละแนวคิด ดังนี้

1) การประเมินผลสำเร็จในการดำเนินงานตามเป้าหมายร่วมของหน่วยงาน องค์กรการบริหารส่วนตำบล และชุมชน

2) การสรุปบทเรียน การทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายทุกระดับ คือ “ใช้กระบวนการกลุ่มในการสรุปบทเรียน ทบทวนการทำงาน” ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดย่อย 2 แนวคิด คือ การติดตามความก้าวหน้า โดยพิจารณาความก้าวหน้าของความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และการตัดสินใจร่วมกันในการปรับปรุงวิธีการทำงาน ใช้กระบวนการกลุ่มในการสรุปบทเรียนจากการทำงานร่วมกันของเครือข่าย การเผยแพร่ต่อเครือข่ายภายนอก และสาธารณะเพื่อขยายผล

3) การขยายผล เพื่อเผยแพร่สู่ชุมชนและสังคม แสดงให้เห็นถึงผลที่ตามมาจากการใช้กระบวนการกลุ่มสรุปบทเรียนทบทวนการทำงาน คือ “การขยายผลการเรียนรู้และปรับแนวทางการดำเนินงาน” ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดย่อย 2 แนวคิด คือ การเรียนรู้และปรับปรุงวิธีการทำงานอย่างต่อเนื่อง ช่วยกันแก้ปัญหาและสนับสนุนการทำงานซึ่งกันและกัน และการขยายการรับรู้คุณค่าสู่สาธารณะ เกิดความตื่นตัวและแรงจูงใจในการทำงานอย่างสม่ำเสมอกระบวนการกลุ่มทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของเครือข่าย

เงื่อนไขเชิงบริบท คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือเครือข่ายมีกระบวนการคือ การจัดโครงสร้างและความสัมพันธ์ของชุมชนและภาคีเครือข่าย การขยายชุมชนและเครือข่าย การพัฒนาความสัมพันธ์ และชุมชนและเครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่ดี เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วม

เงื่อนไขเชิงสอหดแทรก คือ วัฒนธรรมของชุมชน โดยลักษณะของวัฒนธรรมชุมชนมีดังนี้ วัฒนธรรมที่เป็นระบบความสัมพันธ์และแบบแผนความประพฤติปฏิบัติความสัมพันธ์นี้เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างสังคมหมู่บ้านที่มีความเป็นชนชั้นน้อย มีความใกล้ชิดความเป็นที่พึ่งพึ่งสูง วัฒนธรรมที่เป็นระบบความคิด ความ

เชื่อเป็นวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นมานั่นเองมาจากคนในชุมชน ประเพณีเป็นวัฒนธรรมอันเป็นแนวปฏิบัติที่สืบทอดกันมายาวนาน ซึ่งชาวบ้านยึดถือต้องทำตาม บรรพบุรุษ ความรู้ของชุมชนถูกชาวบ้านผลิตมาเพื่อสร้างสรรค์ชุมชนให้สามารถดำรงอยู่ได้ ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่ชุมชนสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นความรู้ประจำแผ่นดินประจำถิ่นมีเอกลักษณ์หรือลักษณะ เฉพาะสะท้อนความเป็นท้องถิ่นของตัวเอง คุณธรรมก็เช่นเดียวกันกับความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทุกมิติของชีวิตในชุมชน คุณธรรมเป็นตัวกำกับพฤติกรรมทั้งหมดของคน คุณธรรมหลายประการสอดคล้องมาจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา ระบบคุณธรรมเป็นสิ่งที่ยอมรับร่วมกันว่าเป็นหลักการที่ทำให้ส่วนรวมอยู่ร่วมกันได้

3. ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ คือ

1) การพัฒนาศักยภาพชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยมีกิจกรรมคือ การสร้างทีม มีการแต่งตั้งคณะทำงานด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และชมรมเครือข่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนคั้งบางกะเจ้า ชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล ภาควิชาเครือข่ายและคณะกรรมการทำงานคั้งบางกะเจ้า ช่วยกันมีส่วนร่วมในการสำรวจพื้นที่เพื่อปรับพื้นที่และโครงสร้างพื้นฐาน มีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลมรดกภูมิปัญญา วัฒนธรรมในพื้นที่คั้งบางกะเจ้าเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการถ่ายทอดและส่งต่อไปให้กับคนรุ่นหลังต่อไป

2) การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยว มีการส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเช่น นวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาหารชุมชน มีการวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการของอาหารต่อการเสริม

3) การพัฒนาคุณภาพการสื่อสารด้านการท่องเที่ยว โดยมีการจ้างเหมาถ่ายทำภาพนิ่งพื้นที่คั้งบางกะเจ้า มีการประชาสัมพันธ์ในสื่อออนไลน์ผ่านบล็อกเกอร์ท่องเที่ยว มีการจัดทำป้ายสื่อความหมาย ในคั้งบางกะเจ้า

4) ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีเส้นทางปั่นจักรยานตามเส้นทางธรรมชาติที่ปลอดภัย มีศูนย์กลางเรียนรู้ชุมชน

5) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรในชุมชน พัฒนานักสืบความหมายในแหล่งชุมชนคั้งบางกะเจ้า อบรมเชิงปฏิบัติการการคิดค้นทุนและราคาขายเพื่อนำเสนอขายบริษัทนำเที่ยวและนักท่องเที่ยว

ผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้น คือ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลัก
พระราชรัฐ : ทฤษฎีฐานราก ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษาตามกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

จากผลการศึกษา สรุปได้ว่าการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบล
บางกะเจ้า อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีการทำงานร่วมกันของภาคส่วนต่างๆ ของสังคม ทั้ง
หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน ประชาสังคม และกลุ่มองค์กรชาวบ้าน มีความสัมพันธ์กันในรูปแบบของ
ภาคีเครือข่ายแนวราบ ทำงานร่วมกันในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยความสมัครใจ มีการวาง
เป้าหมายและแผนการทำงานร่วมกัน จากนั้นจึงแบ่งงานกันทำและสนับสนุนการทำงานซึ่งกันและกัน เพื่อให้
บรรลุเป้าหมายร่วมตามแผนงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้าในการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืน และกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภ
พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วยแบบแผน 5 ขั้นตอน ดังนี้ การกำหนดความต้องการร่วมกัน
การสร้างทีมและการตั้งเป้าหมายร่วมกัน การร่วมคิด ร่วมสร้าง ตัดสินใจร่วมกัน การพัฒนาความรู้คู่ขนาน
ทำงานร่วมกัน และสรุปบทเรียนและขยายผล ข้อค้นพบจากการศึกษานี้ นอกจากสนับสนุนการพัฒนาารูปแบบ
การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักพระราชรัฐ แบบล่างขึ้นบน (Bottom-up
approach) ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการร่วมคิดจากภาคส่วนต่างๆ ตั้งแต่ช่วงการก่อ
ตัวของประเด็นและการกำหนดนโยบายที่นำไปสู่การกำหนดเป็นนโยบายและแผนงานของหน่วยงานภาครัฐ
และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติแล้ว ข้อค้นพบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การ
ทำงานของภาคีเครือข่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ที่
มีองค์ประกอบมาจากทุกภาคส่วนของสังคมนี เป็นนโยบายสาธารณะในอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นการวาง
กฎเกณฑ์หรือกติการ่วมของสังคมที่คนในสังคมร่วมกันสร้างขึ้นและมีการนำไปบังคับใช้ร่วมกันในสังคมนั้นๆ
เพื่อประโยชน์ของสาธารณะ (Social enforcement public policy) มีองค์ประกอบหลักในการขับเคลื่อน
นโยบายเป็นองค์กรและภาคีเครือข่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลจากภาคประชาชน โดยหน่วยงานภาครัฐ
เข้ามามีส่วนและดำเนินการเป็นไปตามแนวคิดพระราชรัฐซึ่งเป็นการเอาจุดเด่นของแต่ละภาคส่วนมารวมกัน 5
ภาคส่วน คือ ภาคราชการ จุดเด่น คือ มีคนมากกระจายอยู่เต็มพื้นที่ มีองค์ความรู้ มีงบประมาณและบทบาท
หน้าที่ตามลักษณะงานที่รับผิดชอบ ภาคเอกชน จุดเด่น คือ ทันสมัย บริหารจัดการเก่ง มีทุนที่คล่องตัว ภาค
ประชาชน จุดเด่น คือ มีฝีมือ มีความสามารถผลิตสินค้า รักบ้านเกิด ภาควิชาการ จุดเด่น คือ มีองค์ความรู้
เทคโนโลยี การค้นคว้าวิจัยเพื่อต่อยอด และภาคประชาสังคม จุดเด่น คือ ทำงานเชิงลึก เกาะติด มีเครือข่าย
มาก (ประโยชน์ ส่งกลิ่น, 2551 : 54) และเป็นไปตามเกณฑ์การพัฒนา การท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศ
ไทย ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผน ดำเนินการ และประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
โดยมีองค์ประกอบครบทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านการจัดการเศรษฐกิจ

สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งในส่วนของความยั่งยืนด้านสังคมเศรษฐกิจ ความยั่งยืนด้านวัฒนธรรม และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

ผลการศึกษานี้สนับสนุนข้อเสนอของ Cuthill and Fien (2005 : 63–80) ซึ่งเสนอว่าการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มชุมชนและระหว่างหน่วยงานระดับต่างๆ ของรัฐ ที่เปิดโอกาสในการใช้ทรัพยากรและข้อมูลร่วมกัน การสนับสนุนการเรียนรู้และความสัมพันธ์เหล่านี้ จะช่วยให้ประชาชนสามารถอยู่รอดในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมความร่วมมือบนพื้นฐานของการเจรจาแบบเปิดและสร้างสรรค์ รวมถึงการพัฒนาของความสัมพันธ์ไว้วางใจและความร่วมมือ เพื่อการเสริม สร้างทุนทางสังคม การสร้างความร่วมมือในการทำงานให้เป็นบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมในชุมชนจะ ต้องใช้เวลาและความมุ่งมั่นทั้งกลุ่มในชุมชนเอง และระหว่างชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Hoatson and Egan, 2001 : 8–15) การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนควรต้องมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น คือ กระจายรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิต ได้รับผลตอบแทนมาบำรุง รักษาแหล่งท่องเที่ยว และสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ มีการรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืน สังคมมีการพัฒนาอย่างเหมาะสม มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยการพัฒนาของท้องถิ่นเอง ดังเช่น องค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จัดทำโครงการประชุมประชาคมระดับตำบลบางกะเจ้า เพื่อจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี (พ.ศ. 2561-2565) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ณ ศาลาอเนกประสงค์ องค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชน และองค์กรต่างๆ มีส่วนร่วมพัฒนาวางแผนตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบกระบวนการในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยมีส่วนร่วมสำรวจศักยภาพของชุมชน เตรียมความพร้อมของชุมชน จัดเวทีพบปะพูดคุยและประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้สนใจ วิเคราะห์ผลดี ผลเสียของการจัดการท่องเที่ยวต่อท้องถิ่นและชุมชน ให้ความรู้แก่ชุมชนถึงกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ภาควิชาที่อาศัยสำคัญตลอดกระบวนการวางแผนงานและนโยบาย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ ภาควิชาที่อาศัย ภาควิชาประชาชนและภาคเอกชน และกลุ่มประชาสังคม ตลอดจนวงการท่องเที่ยว คือ ในภาคแหล่งท่องเที่ยว ภาคการตลาดการท่องเที่ยวและการบริการ สามารถสร้างความสัมพันธ์ความร่วมมือและความไว้วางใจ ซึ่งส่งผลในการกำหนดนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การสนับสนุนการดำเนินงานของภาควิชาที่อาศัยขององค์การบริหารส่วนตำบลในการทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการกำหนดนโยบายของทฤษฎีหลายกระแส Kingdon (2003 : 53) ซึ่งจากการศึกษานี้พบว่า การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างภาคีจากภาครัฐ และภาค

ส่วนอื่นๆ ของสังคมซึ่งช่วยกันกำหนดนโยบาย ในการปรึกษาหารือเพื่อกำหนดนโยบายของภาคีเครือข่ายของ องค์การบริหารส่วนตำบล การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อให้ได้มาซึ่งฉันทามติของที่ประชุม นั้น เป็นการให้ ข้อมูลเพื่อสร้างการเรียนรู้และโน้มน้าวให้ผู้กำหนดนโยบายเห็นความสำคัญของประเด็นปัญหาและข้อเสนอที่ ได้จากการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ชุมชนๆ กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหาร ส่วนตำบลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สามารถเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายที่รัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ ข้อเสนอของ Adam and Kriesi (2007 : 7) ที่เสนอว่าการจัดโครงสร้างของภาคีเครือข่ายที่เหมาะสมไม่ เพียงแต่เชื่อมโยงถึงผลลัพธ์ของนโยบายที่เฉพาะเจาะจงเท่านั้น แต่ยังส่งผลถึงรูปแบบการเปลี่ยนแปลงวิธีการที่ สร้างผลลัพธ์เหล่านั้นด้วย ถึงแม้ว่าวัตถุประสงค์การวิจัยนี้คือเพื่อศึกษากระบวนการพัฒนารูปแบบการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้าตามหลักพระราชรัฐ แต่ผลการศึกษาพบว่า หลังจากขั้นตอนการกำหนดนโยบายแล้ว การดำเนินงานในขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติจะถูกแยกออกเป็น ระบบย่อยของนโยบาย และในระบบขององค์กรหน่วยงานซึ่งเป็นกลไกดำเนินการตามนโยบาย ซึ่งมีรูปแบบ คล้ายคลึงกับแนวคิดกลุ่มผสมผสานการผลักดัน (Advocacy coalition framework : ACF.) เสนอโดย Sabatier (2007 : 55) ซึ่งมองกระบวนการนโยบายเป็นระบบย่อยๆ โดยมีหลักว่านโยบายตั้งแต่เริ่มต้นจน ปฏิบัติเป็นเรื่องของการผสมผสานการผลักดัน ซึ่งมีตัวแสดงจากทุกส่วน โดยกลุ่มที่ผลักดันนโยบายมีความเชื่อ ในนโยบายร่วมกันในส่วนหนึ่งของระบบย่อยๆ ของนโยบาย ประกอบด้วยทุกคนที่มีบทบาทในนโยบาย เช่น ข้าราชการ และนักธุรกิจ รวมไปถึงนักวิเคราะห์ นักคิด นักวิจัย สื่อและตัวแสดงอื่นๆ การเปลี่ยนแปลงในระดับ ของยุทธศาสตร์การทำงานเกิดขึ้นได้ง่ายกว่า เนื่องจาก จัดเป็นความเชื่อในระดับรอง จึงมีความยืดหยุ่นและ เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์และข้อมูลได้ง่ายกว่า ซึ่งในจากการวิจัยครั้งนี้พบว่าการเรียนรู้เชิงนโยบายและ การเชื่อมโยงของภาคีเครือข่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้าระหว่างองค์กรในระบบย่อยๆ ที่เกิด จากการประสานงานการสื่อสารและการจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันซึ่งเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง อาจเป็น กลไกที่ทำให้การทบทวนนโยบายและการเปลี่ยนแปลงนโยบายจะสามารถเกิดขึ้นได้ในระยะสั้นกว่าแนวคิดของ Sabatier ก็เป็นไปได้

ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะ เจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ คือ การพัฒนาศักยภาพชุมชนอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนา นวัตกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาคุณภาพการสื่อสารด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาของอังคณา ฤทธิกุล (2560 : 42) ที่ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชน บ้านถ้ำผึ่ง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุ ราษฎร์ธานี ชี้ให้เห็นว่า ประเด็นยุทธศาสตร์เชิงรุกต้องเสริมสร้างองค์กร โดยการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน ซึ่ง มีกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมภายใต้การบริหารจัดการที่มี ความเหมาะสม โดยมีหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ร่วมกันวางแผนงาน จัดสรรงบประมาณ เพื่อกระจายรายได้

และผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน และการศึกษาของสี่สมพร สุดทิจัก (2563 : 42) ที่ศึกษา กลยุทธ์การบริหารการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริบทมรดกโลกทางธรรมชาติ : กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า กลยุทธ์การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะให้บุคลากรมีความเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวและมรดกโลก และงานวิจัยของสุทธิชัย โล่ห์นารายณ์ (2562 : 5) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงบูรณาการของจังหวัดบุรีรัมย์ระบุว่า ยุทธศาสตร์ที่ควรให้ความสำคัญด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์ บุคลากรต้องมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมในทุกฝ่าย นอกจากนี้สมจินต์ ชาญกระปี (2559 : 53) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดสุพรรณบุรีระบุว่า ผลการศึกษาและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดสุพรรณบุรี ยังคงให้ความสำคัญในยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งยุทธศาสตร์ที่ใช้นับเป็นสิ่งสำคัญที่ขับเคลื่อนไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรปราการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

- 1) ควรมีการศึกษาข้อมูลเชิงลึกในการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร โดยมีการวิจัยต่อยอดและมีการพัฒนาจนเป็นเอกลักษณ์และส่งเสริมทางการตลาดเพื่อให้ชุมชนมีรายได้อย่างชัดเจนและต่อเนื่อง
- 2) ควรศึกษาเพื่อหาข้อมูลความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติเพื่อให้มีการเตรียมความพร้อมที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและส่งผลกระทบต่อชุมชนให้น้อยที่สุด

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ภาครัฐ เอกชน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับผลกระทบของการพัฒนาและการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชน เนื่องจากการพัฒนาเกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ได้ โดยมีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying capacity) เพื่อป้องกันจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าชมในพื้นที่จำนวนมาก รวมทั้งมลภาวะทางสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างทรัพยากรการท่องเที่ยวกับระดับการใช้ทรัพยากรภายในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องควรมีการวางแผนร่วมกันในการพัฒนาคลังบางกะเจ้าซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 6 ตำบล โดยมีแผนการพัฒนาที่ชัดเจนและต่อเนื่องตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ทั้ง 6 องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้มีการร่วมกันพัฒนาอย่างจริงจังและยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมจากสำนักงานวิจัยแห่งชาติ และขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.กนก พานทองและ ผศ.ดร.ปริญญา เรืองทิพย์ ที่ให้คำปรึกษาและแนะนำจนทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีและมีคุณค่า ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้คำแนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ตลอดจนขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างที่ได้ให้ความร่วมมือในการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมพล จตุพร. (2564). *ความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวและการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ประยุกต์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ประโยชน์ สังกสิน. (2551). *การปฏิรูปการจัดการภาครัฐ กรณีศึกษาการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ในประเทศไทย กับประเทศสิงคโปร์*. ดุษฎีนิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมจินต์ ขาญกระปี่. (2559). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดสุพรรณบุรี*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *เอกสารชุดฝึกอบรมหลักสูตร: การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา.
- สีสมพร สุดทิจัก. (2563). *กลยุทธ์การบริหารการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริบทมรดกโลกทางธรรมชาติ : กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. การบริหารการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุทธิชัย โฉนารายณ์. (2562). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงบูรณาการของจังหวัดบุรีรัมย์*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

- อังคณา ฤทธิกุล. (2560). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน อำเภอนพม จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- Adam, S., Kriesi, H. (2007). *The network approach*. In P. A. Sabatier (Ed.), *Theories of the policy process*. Boulder Colo.: Westview Press.
- Cuthill, M., Fien, J. (2005). Capacity building: Facilitating citizen participation in local governance. *Australian Journal of Public Administration*, 64 (4), 63–80.
- Hoatson, L., Egan, R. (2001). Rebuilding collaboration in a competitive environment: A case study. *Just Policy*, 21, 8–15.
- Kingdon, J. W. (2003). *Agendas, alternatives, and public policies*. Longman New York.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods* (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage.
- Sabatier, P. (2007). *Theories of the policy process* (2nd ed.). Boulder Colo.: Westview Press.